

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ФІЗИЧНОЇ ДОСТУПНОСТІ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ У ХАРКІВСЬКОМУ РЕГІОНІ

Котвіцька А. А., Волкова А. В., Кубарева І.В., Корж Ю.В., Сурікова І. О.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

socpharm@nuph.edu.ua

Резюме. У статті представлено результати аналізу показників фізичної доступності ЛЗ у Харківському регіоні. Збір даних здійснювався у аптеках м. Харків та Харківської області у рамках проекту Європейського бюро ВООЗ щодо моніторингу доступності ЛЗ в Україні та передбачав на першому етапі проведення аналізу асортименту ЛЗ, що застосовуються у фармакотерапії цукрового діабету, захворювань дихальних шляхів, серцево-судинних захворювань, інших неінфекційних захворювань, хвороб центральної нервової системи, інфекційних хворобах, болю і паліативній допомозі, для забезпечення здоров'я матері та дитини, та на другому етапі – асортименту ЛЗ, що включені до програми «Доступні ліки». За результатами моніторингу встановлено, що найнижчі показники фізичної доступності у тригексифенідилу (циклодол), хлорпромазину (аміназин) та будесоніду; загалом рівень фізичної доступності аналізованих ЛЗ у Харківському регіоні відносно задовільний.

Вступ. У рамках діяльності Департаменту Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) з основних лікарських засобів (ЛЗ) і технологій охорони здоров'я з метою оцінки показників фізичної доступності ЛЗ на рівні пацієнта на території 10 областей України у 2019 р. було впроваджено моніторинг роздрібних цін та наявності ЛЗ в аптеках України [7]. Моніторинг передбачав двоетапний збір даних щодо наявності в аптеках України основних (життєво необхідних) ЛЗ, визначення динаміки роздрібних цін на них, а також показників доступності ЛЗ у рамках державної програми реімбурсації ЛЗ – «Доступні ліки». Необхідно зазначити, що програма «Доступні ліки» запроваджена в Україні з 2017 р. з метою зменшення фінансового навантаження на пацієнтів із соціально-значущими

захворюваннями, що знижують якість життя хворого і суттєво впливають на показники смертності серед населення України. До таких захворювань Урядом віднесено серцево-судинні захворювання, бронхіальну астму і цукровий діабет II типу [2, 3, 5, 6].

До реалізації проекту ВООЗ у рамках Цілей сталого розвитку з моніторингу цін та наявності ЛЗ ВООЗ у 2019 р. у Харківській області долучились викладачі кафедри соціальної фармації та студенти 1 і 4 курсу Національного фармацевтичного університету.

Мета. Здійснити аналіз показників фізичної доступності ЛЗ у Харківському регіоні у рамках проекту Європейського бюро ВООЗ щодо моніторингу доступності ЛЗ в Україні.

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження стали статистичні дані Національної служби здоров'я України, а також результати власного збору даних за допомогою програми Survey 123 for ArcGIS. У ході дослідження використано методи інтерв'ювання, системно-аналітичного аналізу, узагальнення.

Моніторинг показників доступності та роздрібних цін на ЛЗ відбувався у 2 етапи за найменуваннями ЛЗ, які визначено фахівцями ВООЗ, зокрема:

- для I етапу об'єктами моніторингу обрано ЛЗ за 33 міжнародними непатентованими назвами (МНН), що склало 209 торговельних назв, їх наявність досліджено у 16 аптеках (8 аптек м. Харків, 8 аптек Харківської області), термін проведення моніторингу: жовтень – листопад 2019 р.;
- для II етапу об'єктами моніторингу стали ЛЗ за 23 МНН (254 торговельних назв відповідно), що включені до урядової програми «Доступні ліки». Наявність зазначених ЛЗ досліджено у 12 аптеках (6 аптек м. Харків, 6 аптек Харківської області); термін проведення моніторингу: грудень 2019 р. – січень 2020 р.

Результати дослідження. У статі представлено результати дослідження (фрагмент) щодо оцінки фізичної доступності ЛЗ у

Харківському регіоні. На першому етапі дослідження моніторинг здійснювався щодо ЛЗ за 33 МНН, що застосовуються у фармакотерапії цукрового діабету, захворювань дихальних шляхів, серцево-судинних захворювань, інших неінфекційних захворювань, хвороб центральної нервової системи, інфекційних хворобах, болю і паліативній допомозі, для забезпеченні здоров'я матері та дитини. У цілому моніторингова корзина включала ЛЗ більшості фармакотерапевтичних груп за АТХ-класифікацією (за винятком групи D – дерматологічні засоби, G – засоби, що впливають на сечостатеву систему та статеві гормони, L – антинеопластичні та імуномодулюючі засоби, P – протипаразитарні засоби, інсектициди і репеленти, S – засоби, що діють на органи чуття, V – різні засоби), вітчизняного та іноземного виробництва твердих та рідких лікарських форм: таблетки / капсули, порошки для приготування пероральних розчинів, розчинів для ін'єкцій / інфузій, суспензії, аерозолі для інгаляцій (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз асортименту ЛЗ першого етапу моніторингу

АТХ-код	МНН	Доза	Лікарська форма	Кількість торговельних найменувань
1	2	3	4	5
A02BC01	Omeprazole	20 мг	табл.	8
A07CA	Oral rehydration salt	–	пор.	1
A10AB01	Insulin	100 МО/мл	р-н д/ін.	10
A10BA02	Metformin	500 мг	табл.	14
A10BB01	Glibenclamide	5 мг	табл.	4
A10BB09	Gliclazide	60 мг	табл.	4
B01AC06	Acetylsalicylic acid	100 мг	табл.	6
B03BB01	Folic acid	1 мг	табл.	2
C01AA05	Digoxin	0,25 мг	табл.	2
C01DA02	Glyceryl trinitrate	500 мг	табл.	4
C03AA03	Hydrochlorothiazide	25 мг	табл.	2
C03CA01	Furosemide	40 мг	табл.	6
C03DA01	Spironolactone	50 мг	табл.	2
C07AB03	Atenolol	50 мг	табл.	3

1	2	3	4	5
C08CA01	Amlodipine	5 мг	табл.	17
C09AA02	Enalapril	10 мг	табл.	13
C10AA01	Simvastatin	20 мг	табл.	8
H01BB02	Oxytocin	5 МО/мл	р-н д/ін.	3
H02AB02	Dexamethasone	4 мг / мл	р-н д/ін.	6
H02AB06	Prednisolone	5 мг	табл.	1
H03AA01	Levothyroxine	50 мг	табл.	3
J01CA04	Amoxicillin	500 мг	табл.	5
		50 мг/ мл	сусп.	1
J01DD04	Ceftriaxone	1000 мг	пор. для р-ну д/ін.	24
J01GB03	Gentamicin	40 мг / мл	р-н д/ін.	3
J02AC01	Fluconazole	50 мг	табл.	13
M01AE01	Ibuprofen	200 мг	табл.	13
N02BE01	Paracetamol	500 мг	табл.	6
N03AF01	Carbamazepine	200 мг	табл.	9
N04AA01	Trihexyphenidyl	2 мг	табл.	1
N05AA01	Chlorpromazine	25 мг / мл	р-н д/ін.	2
N06AA09	Amitriptyline	25 мг	табл.	4
N06AB05	Paroxetine	20 мг	табл.	4
R03AC02	Salbutamol	100 мг	аер. для інг.	5
Всього	33			209

Результати аналізу показників доступності основних (життєво необхідних) ЛЗ першого етапу моніторингу представлені у таблиці 2 – за кількістю аптек, у яких були наявні МНН під час моніторингу, та за кількістю відсутніх торговельних найменувань ЛЗ у період моніторингу (контроль точок – загальна кількість здійснених перевірок за МНН).

Таблиця 2

Результати аналізу даних моніторингу щодо фізичної доступності ЛЗ за МНН у Харківському регіоні

Кількість відсутніх торгівельних найменувань ЛЗ	Кількість аптек, у яких наявні МНН		Оmeprazole	Oral rehydration salt	Insulin	Metformin	Glibenclamide	Gliclazide	Acetylsalicylic acid	Folic acid	Digoxin	Glyceryl trinitrate	Hydrochlorothiazide	Furosemide	Spironolactone	Atenolol	Amlodipine	Enalapril	Simvastatin	Oxytocin	Dexamethasone	Prednisolone	Levothyroxine	Amoxicillin	Ceftriaxone	Gentamicin	Fluconazole	Ibuprofen	Paracetamol	Carbamazepine	Trihexyphenidyl	Chlorpromazine	Amitriptyline	Paroxetine	Salbutamol
	Харк. обл. (max=8)	м. Харків (max=8)																																	
Харк. обл. (max=8)	8	8	8	3	5	7	6	7	7	5	8	8	5	8	6	6	8	8	7	7	8	6	7	8	8	6	8	8	8	7	2	2	5	5	6
м. Харків (max=8)	8	8	8	3	5	7	6	7	7	5	8	8	5	8	6	6	8	8	7	7	8	6	7	8	8	6	8	8	8	7	2	2	5	5	6
ВСЬОГО	16	9	9	15	13	13	13	10	15	15	11	16	11	13	16	16	12	12	16	9	14	16	16	11	16	16	16	14	5	7	13	9	12		
Контроль точок	80	8	80	192	32	40	80	16	16	32	16	48	16	32	184	136	80	32	56	8	34	56	208	34	112	160	48	96	8	16	40	32	40		
Харк. обл. (max=8)	44	1	66	150	13	27	67	11	5	18	9	34	9	22	129	84	61	26	38	5	19	32	167	28	93	112	19	71	5	10	27	26	20		
м. Харків (max=8)	47	5	71	136	18	21	53	11	5	18	11	31	7	21	131	76	52	19	31	2	17	29	139	24	83	92	15	69	3	12	26	18	25		

Зокрема, встановлено, що в усіх досліджуваних аптеках знаходилось у наявності хоча б одне торговельне найменування омепразолу табл. 20 мг, фуросеміду табл. 40 мг, амлодипіну табл. 5 мг, еналаприлу табл. 10 мг, дексаметазону р-н д/ін. 4 мг / мл, амоксициліну табл. 500 мг та сусп. 50 мг / мл, цефтріаксону р-н д/ін. 1,0 г, флуконазолу табл. 50 мг, ібупрофену табл. 200 мг, парацетамолу табл. 500 мг.

Найнижчі показники доступності нами встановлено для таких ЛЗ, як: тригексифенідил (циклодол) табл. 2 мг – був наявний лише у 5 аптеках із 16; хлорпромазин (аміназин) р-н д/ін. 25 мг / мл – у наявності у 7 аптеках відповідно.

На другому етапі моніторингу здійснювався аналіз показників доступності ЛЗ, вартість яких компенсується у рамках урядової програми «Доступні ліки». Станом на початок 2020 р. до програми долучилось більше 7,5 тис. аптек та аптечних пунктів України, які здійснюють відпуск 254 ЛЗ [2, 3]. На території Харківського регіону законтракованими учасниками програми є майже 600 аптек та аптечних пунктів, серед яких 60,4% розташовані у м. Харкові, що становить майже 40% аптечних закладів регіону. Однак, відпуск ЛЗ здійснюють тільки 80% аптек і 67% аптечних пунктів від загальної кількості законтракованих [2].

Нами проведено аналіз на базі 12 аптек м. Харкова і Харківської області, які долучились до моніторингу. Встановлено, що в аптеках Харківського регіону були наявні 73,98% найменувань ЛЗ для лікування серцево-судинних захворювань, 45,10% ЛЗ для лікування цукрового діабету та 88,89% ЛЗ для лікування бронхіальної астми. Частка зазначених ЛЗ визначалась від загальної кількості найменувань ліків, що входять до Реєстру ЛЗ, які підлягають реімбурсації для кожної нозології [4] (рис. 1).

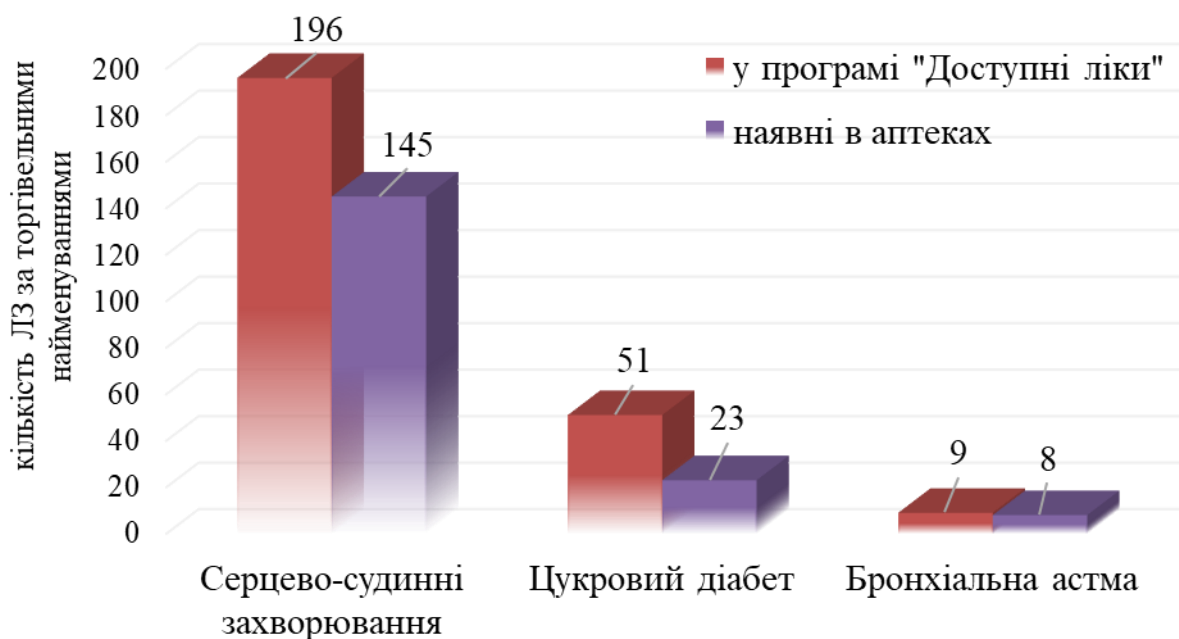

Рис. 1. Аналіз даних моніторингу показників доступності ЛЗ у рамках програми «Доступні ліки»

Детальні результати аналізу даних моніторингу щодо фізичної доступності ЛЗ за МНН у рамках програми «Доступні ліки» представлені у таблицях 3-6. Так, ЛЗ для лікування серцево-судинних захворювань були наявні в усіх досліджуваних аптеках за винятком метопрололу, який визначено як відсутній у одній із аптек м. Харків; із ЛЗ для лікування цукрового діабету II типу лише в одній аптеці м. Харків були відсутні препарати глібенкламіду. Разом з тим, слід відзначити низьку фізичну доступність ЛЗ для лікування бронхіальної астми, зокрема препарати будесоніду були наявні лише у 5 аптеках із 12 досліджуваних.

**Результати аналізу даних моніторингу щодо фізичної доступності ЛЗ за МНН,
що входять до програми «Доступні ліки»**

Кількість аптек, у яких наявні МНН	Харківська обл. (max=6)	м. Харків (max=6)	Амлодіпін	Аміадорон	Атенолол	Бісопролол	Верапаміл	Гідрохлортіазид	Дигоксин	Еналапріл	Ізосорбіту динітрат	Карведілол	Клопідогрель	Лозарган	Метопролол	Нітроглицерин	Сімвастатин	Спіроналактон	Фуросемід	Глібенкламід	Гліклазид	Метформін	Сальбутамол	Бекламетазон	Будесонід
Всього	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	11	12	12	12	12	11	12	12	11	11	5

**Результати аналізу даних моніторингу щодо фізичної доступності ЛЗ
для лікування серцево-судинних захворювань у рамках програми «Доступні ліки»**

Кількість відсутніх торгівельних найменувань ЛЗ																		
	Амлодипін	Аміадорон	Атенолол	Бісопролол	Верапаміл	Гідрохлортіазид	Дігоксин	Еналапріл	Ізосорбїду динїтрат	Карведїлол	Клюпїдогрель	Лозартан	Метопролол	Нїтрогліцерин	Сїмвастатин	Спїроналактон	Фуросемїд	
Харківська обл.	33	3	7	11	6	0	1	16	0	15	24	13	2	0	13	2	0	
м. Харків	42	7	10	23	9	1	0	26	0	21	35	27	10	1	14	3	1	
Контроль точок	150	36	24	120	24	6	12	108	6	60	90	78	42	18	54	30	18	

Таблиця 5

**Результати аналізу даних моніторингу щодо фізичної доступності ЛЗ
для лікування цукрового діабету II типу
у рамках програми «Доступні ліки»**

		Глібенкламід	Гліклазид	Метформін
Контроль точок		18	48	72
Кількість відсутніх торгівельних найменувань ЛЗ	м. Харків	4	7	21
	Харківська обл.	1	6	17

Таблиця 6

**Результати аналізу даних моніторингу щодо фізичної доступності ЛЗ
для лікування бронхіальної астми у рамках програми «Доступні ліки»**

		Сальбутамол	Бекламетазон	Будесонід
Контроль точок		30	12	6
Кількість відсутніх торгівельних найменувань ЛЗ	м. Харків	5	3	4
	Харківська обл.	2	0	5

Висновки. На сьогодні система охорони здоров'я України перебуває у стадії реформування і впровадження нових підходів і методів підвищення якості та доступності медичної й фармацевтичної допомоги для населення з урахуванням світового досвіду та рекомендацій провідних фахівців ВООЗ. Вважаємо корисним і позитивним у цьому напрямку реалізацію ініціативи ВООЗ щодо моніторингу доступності основних (життєво необхідних) ЛЗ для населення країн світу на території України. За результатами даного моніторингу у Харківському регіоні можна стверджувати про відносно задовільний рівень фізичної доступності для населення основних (життєво необхідних) ЛЗ та ЛЗ, які відпускаються за урядовою програмою «Доступні ліки». Разом з тим, вважаємо перспективним напрямком подальшого дослідження здійснення порівняльного аналізу роздрібних цін на ЛЗ, а також показників фізичної та економічної доступності ЛЗ для населення за регіональною ознакою на рівні України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний реєстр лікарських засобів України. URL: <http://www.drlz.com.ua/>
2. Національна служба здоров'я України. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://nszu.gov.ua/ogoloshennya-pro-ukladennya-dogovoriv/dostupni-lyky>
3. Оцінка програми «Доступні ліки» в Україні. – 2019 – 60 с. URL: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0019/400429/52308-WHO-Affordable-Medicines-Programme-Ukraine-UKR_low_V7.pdf?ua=1
4. Про внесення змін до Реєстру лікарських засобів, які підлягають реімбурсації, станом на 29 липня 2019 року: Наказ МОЗ України від 20.08.2019 № 1841 URL: <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-20082019--1841-pro-vnesennja-zmin-do-reestru-likarskih-zasobiv-jaki-pidljagajut-reimbursacii-stanom-na-29-lipnja-2019-roku?preview=1>
5. Про забезпечення доступності лікарських засобів: постанова Кабінету міністрів України від 17.03.2017 р. № 152 (в редакції від 27.02.2019 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/152-2017-%D0%BF>
6. Про затвердження Державної стратегії реалізації державної політики забезпечення населення лікарськими засобами на період до 2025 року: постанова Кабінету Міністрів України від 5.12.2018 р. № 1022 (у ред. від 5.12.2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1022-2018-%D0%BF>
7. Профспілки, регіональні філії, міжнародна діяльність та професійне самоврядування: відбулося засідання правління Всеукраїнської фармацевтичної палати. [Електронний ресурс] / Щотижневик аптека. – 2020 – № 1 (1222). – Режим доступу: <https://www.apteka.ua/article/529043>

Резюме. В статті представлені результати аналізу показателів фізической доступности ЛС в Харьковском регионе. Сбор данных осуществлялся в аптеках г. Харьков и Харьковской области в рамках проекта Европейского бюро ВОЗ по мониторингу доступности ЛС в Украине и предусматривал на первом этапе проведения анализа ассортимента ЛС,

применяемых в фармакотерапии сахарного диабета, заболеваний дыхательных путей, сердечно-сосудистых заболеваний, других неинфекционных заболеваний, болезней центральной нервной системы, инфекционных болезнях, боли и паллиативной помощи, для обеспечения здоровья матери и ребенка, и на втором этапе – ассортимента ЛС, включенные в программу «Доступные лекарства». По результатам мониторинга установлено, что самые низкие показатели физической доступности в тригексифенидила (циклодол), хлорпромазина (аминазин) и будесонида; в целом уровень физической доступности рассматриваемых ЛС в Харьковском регионе относительно удовлетворительное.

Summary. The article presents the results of the analysis of physical accessibility indicators of medications in Kharkiv region. Data collection was realized in pharmacies in Kharkiv and Kharkiv region within the project of the WHO European Bureau on monitoring the availability of medicines in Ukraine and provided at the first stage – analysis of medicines that used in pharmacotherapy of diabetes, respiratory diseases, cardiovascular diseases and others non-infectious diseases, diseases of central nervous system, infectious diseases, pain and palliative care, to ensure the health of mother and child, and in the second stage – the range of medications included in the program "Available Medicines". According to the monitoring results, the lowest indicators of physical availability were found in trihexyphenidyl (cyclodol), chlorpromazine (aminazine) and budesonide; In general, the level of physical accessibility of the analyzed drugs in the Kharkiv region is relatively satisfactory.